

Verkiezingsmanifest 2003-2007

Voor verantwoordelijkheid, respect en solidariteit

Woord vooraf

november 2002

Acht maanden na de vorige verkiezingen kunnen de Nederlandse kiezers op 22 januari 2003 opnieuw naar de stembus om te bepalen wie hen in de Tweede Kamer vertegenwoordigen.

Met dit verkiezingsmanifest geeft de PvdA aan welke onderwerpen volgens haar belangrijk zijn om tijdens de verkiezingscampagne aan de orde te stellen. Samen met het voor de verkiezingen van 15 mei 2002 vastgestelde verkiezingsprogramma is het manifest ook de basis voor het handelen van de PvdA in de komende jaren.

Bij de verkiezingen op 15 mei kwam het onbehagen bij grote groepen kiezers tot uiting. Daarnaast werden de economische vooruitzichten somberder. In dit manifest houden wij hiermee rekening. We hebben ons de boodschap van de kiezers van 15 mei aangetrokken en hebben op verschillende terreinen onze standpunten aangescherpt. Waar het manifest afwijkt van het verkiezingsprogramma, geldt het manifest.

De discussie over de verschillende onderwerpen zal de komende jaren op een open wijze in en buiten de PvdA worden voortgezet. Met dit manifest in de hand, gaan wij graag het gesprek met de kiezers aan!

Ruud Koole
Voorzitter PvdA

Inhoud

Inleiding

1. Een land om samen in te leven
2. Een veilig land
3. Werk en inkomen: sterk en sociaal
4. Goed wonen: betaalbaarheid en beschikbaarheid
5. Onderwijs, kunst en cultuur: het koesteren waard
6. Behoud van open ruimte en natuur
7. Goede zorg voor iedereen
8. Meer democratie en minder bureaucratie in Nederland en Europa
9. Nederland: internationaal solidair
10. Solide financiën en een gezonde economie

Inleiding: Voor verantwoordelijkheid, respect en solidariteit

In het voorjaar van 2002 is gebleken hoezeer in de Nederlandse samenleving een gevoel van onbehagen is gegroeid. Onvrede over de gesloten bestuurscultuur in 'Den Haag' vermengde zich met onzekerheid over de economische vooruitzichten en onzekerheid over de veiligheidssituatie in binnen- en buitenland. De laffe moord op een politicus en de bedreigingen aan het adres van andere politici zetten de politieke atmosfeer verder op scherp.

De politieke verhoudingen in Nederland veranderden drastisch en de Partij van de Arbeid verloor op 15 mei dramatisch. Dit alles noodzaakt ons om onze positie opnieuw te bepalen en waar nodig ons optreden en onze standpunten aan te passen.

Zo zullen wij ons - nog sterker dan wij in ons verkiezingsprogramma al deden - verzetten tegen de hufterigheid op straat, tegen de verloedering van buurten, tegen de verruwing van omgangsvormen. Wij willen dat mensen elkaar met respect bejegenen en dat de overheid de burger respectvol tegemoet treedt. Niemand mag zich bij voortduring onveilig voelen in zijn buurt. Bij onbeschoft gedrag moeten mensen elkaar durven aanspreken. Dat is een kwestie van beschaving. De overheid moet hier haar verantwoordelijkheid nemen en de criminaliteit in haar wortels aanpakken met alle middelen van de rechtsstaat, maar wij spreken ook de burgers aan op hun eigen verantwoordelijkheid.

De snelle veranderingen in onze multiculturele samenleving kunnen tot problemen leiden, soms hele grote. Die problemen willen wij aanpakken met een krachtdadige en betrouwbare overheid, die samen met de burgers en hun organisaties oplossingen voor die problemen probeert te vinden. Daarbij past ook een streng, maar rechtvaardig toelatingsbeleid voor mensen die uit het buitenland naar Nederland willen komen. Voor politieke vluchtelingen is altijd plaats in Nederland.

Mensen maken zich zorgen nu het minder goed gaat met de Nederlandse economie. Of ze hun baan nog behouden. Wat er met hun inkomen zal gebeuren als ze ziek, werkloos of arbeidsongeschikt raken. Of ze hun huur kunnen blijven betalen. Of ze zich nog een huis kunnen veroorloven. Wij willen mensen houvast bieden in onzekere tijden. Zodat ze voor zichzelf kunnen zorgen en ook in moeilijke tijden tegen een stootje kunnen. Het succesvolle werkgelegenheidsbeleid van de kabinetten-Kok moet krachtig worden voortgezet. Wij willen er voor zorgen dat goede publieke voorzieningen voor iedereen toegankelijk blijven. En wij zullen steeds de onderlinge solidariteit bevorderen door - anders dan het strategisch akkoord van het kabinet-Balkenende doet - uit te gaan van het beginsel 'de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten'.

Die solidariteit is ook internationaal hard nodig. Als sociaal-democraten hechten wij zeer aan ontwikkelingshulp, die - mits effectief besteed - de mensen in arme landen perspectief biedt op een betere toekomst. Solidariteit is gewenst ten opzichte van de landen in Oost-Europa, die steun verdienen om hun nog jonge democratieën vitaal te maken. Internationale solidariteit is van belang in de strijd tegen het internationale terrorisme. De basis voor die strijd kan alleen

gevonden worden in het versterken van de internationale rechtsorde, waarvan de Verenigde Naties de kern vormen. Onze volksvertegenwoordigers zullen zich met al hun energie inzetten om deze sociaal-democratische waarden in de praktijk te brengen. Zij zullen dat doen door zich goed te informeren over wat er in de samenleving aan de hand is. Daarom moet het werk in de fractie en in de Tweede Kamer als geheel zo georganiseerd zijn dat volksvertegenwoordigers een belangrijk deel van hun tijd buiten Den Haag kunnen doorbrengen. Aldus gevoed door het contact met de kiezers zullen zij laten zien dat het de PvdA ernst is met het streven naar solidariteit, verantwoordelijkheid en respect. Dit streven wordt hierna in tien punten nader uitgewerkt.

1. Een land om samen in te leven

De PvdA wil een samenleving waarin mannen en vrouwen, jong en oud, hier geboren of van elders gekomen, gelijkwaardig zijn, gelijke kansen krijgen om zich te ontwikkelen en zich thuis voelen. Daar horen rechten bij, maar ook plichten. Mensen uit andere landen die zich blijvend in ons land vestigen moeten integreren. De overheid bevordert het integratieproces, en doet dat z— dat de problemen die soms met de komst van mensen uit andere culturen gepaard gaan, niet eenzijdig bij de kansarmen in de oorspronkelijke Nederlandse bevolking komen te liggen.

- a. Nieuwe Nederlanders en zij die al geruime tijd in ons land wonen, moeten Nederlands leren en de overheid biedt daarvoor voldoende faciliteiten.
- b. Net als iedere inwoner van ons land moeten nieuwkomers zich vertrouwd maken met de normen die in onze wetten zijn vastgelegd. Daarbij horen ook de beginselen van scheiding van kerk en staat en van gelijkwaardigheid van man en vrouw en de gelijkwaardigheid van hetero- en homoseksuelen.
- c. Lokale afspraken tussen gemeenten en woningbouwcorporaties die bijdragen aan een evenwichtiger samenstelling van wijken worden ondersteund.
- d. Onderwijs is één van de belangrijkste instrumenten voor integratie. Een acceptatieplicht voor scholen op bijzondere grondslag van kinderen van ouders die deze grondslag respecteren, draagt bij aan deze integratie.
- e. De overheid bevordert de emancipatie en stimuleert actief de keuzevrijheid, zelfontplooiing en ontwikkeling van individuen.
- f. De onder het kabinet Kok herziene Vreemdelingenwet heeft tot een sterke afname van het aantal toegelaten asielzoekers geleid en blijft samen met het Vluchtelingenverdrag en andere internationale verdragen de basis voor een streng en rechtvaardig asielbeleid dat bescherming biedt aan diegenen die daar recht op hebben.
- g. De PvdA streeft naar harmonisering van het asiel- en vreemdelingenbeleid in Europa en de krachtige ontwikkeling van een Europees migratiebeleid. Om effectief te kunnen zijn moet het vluchtelingenbeleid internationaal worden vormgegeven. Daarbij is de inzet van alle beschikbare middelen nodig, zoals buitenlandse politiek, ontwikkelingssamenwerking en het bevorderen van de opvang in de eigen regio. Daarnaast zet Nederland zich in voor Europese partnerschapsakkoorden met de landen van herkomst van migranten.
- h. Asielzoekers die nog in de asielprocedure zitten worden veel ruimer in staat gesteld om te werken. Hun werk geeft geen recht op verblijf maar levert wel een bijdrage aan hun persoonlijke ontwikkeling en aan de Nederlandse economie.
- i. Er komt een specifiek pardon voor de ongeveer 5000 asielzoekers die hier ingeburgerd zijn en van wie de tijdelijke verblijfstatus jaren geleden is ingetrokken omdat het in hun land van herkomst weer veilig is, maar die om zeer uiteenlopende redenen nog steeds niet zijn uitgezet of teruggekeerd. Het gaat uitdrukkelijk om een eenmalige maatregel voor deze 'oude' gevallen.
- j. Mensen die hier illegaal verblijven, dienen terug te keren naar het land van herkomst. Een actief terugkeerbeleid is noodzakelijk. Indien wordt vastgesteld dat terugkeer on-mogelijk is, voorziet de rijksoverheid in samenwerking met de gemeenten in tijdelijke opvang. Zolang deze mensen hier verblijven, hebben zij recht op medische verzorging en onderwijs voor hun kinderen. Scholen en medische instellingen worden niet gebruikt als opsporingsdienst voor illegalen.

2. Een veilig land

Iedereen moet zich in huis, op straat en in het openbaar vervoer veilig kunnen voelen. In geen enkele wijk of streek mag worden geaccepteerd dat een onveilige situatie blijft voortbestaan. In wijken waar de leefbaarheid onder druk staat, moet de veiligheid actief worden bevorderd. Dat kan de overheid niet alleen, ook instellingen, bedrijven en burgers moeten hun verantwoordelijkheid nemen. Wetten moeten beter worden nageleefd. De overheid moet strikter handhaven met alle middelen die onze rechtsstaat biedt. Het voorkomen van criminaliteit is echter nog beter. Te beginnen bij de jeugd. Slachtoffers van misdrijven moeten meer rechten krijgen.

- a. Er komt merkbaar meer toezicht op straat en in het openbaar vervoer. Preventief fouilleren en cameratoezicht zijn onder voorwaarden op specifieke plekken nodig.
- b. De capaciteit van de politie wordt verder vergroot; de rechterlijke macht wordt versterkt en er dienen voldoende cellen te zijn.
- c. Straffen worden prompt en volledig ten uitvoer gebracht; veelplegers worden strenger gestraft.
- d. Slachtoffers kunnen snel aangifte doen en moeten duidelijk kunnen zien dat politie en justitie werken aan vervolging en bestraffing van de daders. Slachtoffers krijgen het recht hun verhaal te houden tijdens de terechtzitting van hun zaak.
- e. Wangedrag en criminaliteit onder jongeren wordt direct aangepakt door intensieve, niet vrijblijvende samenwerking, tussen scholen, bureaus jeugdzorg, reclassering, politie en justitie in de buurt. Ook de ouders hebben hier een belangrijke verantwoordelijkheid.
- f. Jongeren die toch op het criminele pad zijn beland, worden effectief aangepakt en begeleid met het oog op hun toekomst. Nachtdetentie (overdag naar school en 's avonds en 's nachts in de gevangenis studeren en slapen) is daarbij een belangrijk middel.
- g. Overlast van druggebruik wordt krachtig tegengegaan, onder meer door meer opvangplaatsen voor verslaafden en een versterking van de hulpverlening bij afkicken. Naast het bieden van adequate hulpverlening aan verslaafden, zwervers en psychisch zieken wordt ook de mogelijkheid van gedwongen opname wettelijk geregeld. Experimenten met het gratis verstrekken van harddrugs worden voortgezet.
- h. Overheden moeten strafrechtelijk kunnen worden vervolgd en bestraft voor het plegen van ernstig strafbare feiten.

3. Werk en inkomen: sterk en sociaal

Wij streven naar een gezonde economie, waar iedereen die kan werken ook de mogelijkheid heeft om te werken. Na jaren van dalende werkloosheid en personeelstekorten op de arbeidsmarkt loopt de werkloosheid in Nederland weer op.

Een krachtig werkgelegenheidsbeleid, ook in de regio, moet voorkomen dat opnieuw grote groepen mensen langdurig aan de kant komen te staan. Voor ons zijn rechtvaardige inkomensverhoudingen uitgangspunt bij zowel de belastingheffing als bij inkomensondersteunende maatregelen (zoals huursubsidie, kinderbijslag en ziektekostenverzekeringen).

- a. Werkgelegenheid, juist ook voor mensen die anders moeilijk aan de slag komen, moet niet worden vernietigd maar beschermd. De gesubsidieerde arbeid, waaronder de Melkertbanen, blijft mede gericht op doorstroming en wordt gemoderniseerd, maar blijft behouden. Nuttige functies

- als klassenassistenten, stadswachten en conciërges komen onder een reguliere CAO te vallen, maar blijven gereserveerd voor werklozen met grotere afstand tot de arbeidsmarkt.
- b. Het SER-voorstel voor modernisering van de WAO wordt ondersteund.
 - c. De uitkeringen blijven meegroeien met de loonontwikkeling, zodat mensen die kunnen werken daartoe in staat worden gesteld. Voor mensen die geen uitzicht meer hebben op werk wordt de uitkering verhoogd.
 - d. De kinderopvang wordt verbeterd en verder uitgebreid. Ook buitenschoolse en tussenschoolse opvang voor schoolkinderen wordt uitgebreid, zodat kinderen goed verzorgd zijn en ouders zonder zorgen kunnen werken.
 - e. Het spaarloon wordt omgebouwd tot een regeling die mensen mogelijkheden geeft om een ontspannen levensloop (werken, leren, verlof, pensioen) te financieren. Dat wordt gedaan op een manier die vooral ook van betekenis is voor mensen met lage inkomens.
 - f. Werken moet lonen. Daarom gaat de arbeidskorting omhoog voor met name de lagere en middeninkomens.
 - g. Loonkostensubsidies en fiscale regelingen aan werkgevers die banen creëren in de laagste loonschalen en langdurig werklozen een kans geven, blijven behouden.
 - h. Inkomensongelijkheid tussen mannen en vrouwen in gelijke functies wordt weggewerkt. In aanvulling op staand beleid zou de overheid betrokkenen meer moeten ondersteunen bij procedures bij de commissie voor de Gelijke Behandeling.
 - i. Een welvaartvaste AOW blijft gegarandeerd. Om dat ook op langere termijn mogelijk te maken bij een langzaam maar zeker vergrijzende bevolking, blijft het Rijk aanzienlijke bedragen storten in het AOW-fonds. Indien nodig zal via de belastingen een hogere bijdrage worden verlangd van mensen met een hoger inkomen. Hierdoor wordt naar draagkracht bijgedragen aan het instandhouden van de AOW op langere termijn.
 - j. Met werkgevers en werknemers worden afspraken gemaakt over aanpassingen in het pensioenstelsel. Alleenstaanden en tweeverdieners met een bescheiden inkomen behoren een vergelijkbaar goed pensioen te kunnen opbouwen als alleenverdieners. De financiële ruimte hiervoor moet worden gevonden in de huidige pensioenregelingen. De inbreng van gepensioneerden in pensioenfondsbesturen moet worden versterkt.
 - k. De voorwaarden waaronder pensioenfondsen kunnen overgaan tot terugstortingen aan het bedrijf en het verstrekken van zogenaamde 'pensioenolidays' aan werknemers moeten worden verscherpt. Het grootschalig beleggen van pensioenfondsen in aandelen blijkt immers niet zonder risico te zijn, hoewel er geen aanleiding is voor verontrusting ten aanzien van de lange termijn soliditeit van de Nederlandse pensioenfondsen.
 - l. Lokaal armoedebeleid moet worden versterkt, rekening houdend met het landelijk afgestemde inkomens- en arbeidsmarktbeleid. (zie verkiezingsprogramma blz. 25)

4. Goed wonen: betaalbaarheid en beschikbaarheid

De PvdA wil dat er voor iedereen goede woonruimte beschikbaar is. Momenteel is het voor veel mensen erg moeilijk om een geschikte en betaalbare woning te vinden. De woningbouw is vertraagd, de vraag neemt toe, mensen stromen niet door, mensen die voor het eerst een huis willen kopen ('starters') kunnen zich geen huis veroorloven en hele wijken verloederen. Deze nieuwe woningnood is een groot probleem, dat met grote snelheid moet worden aangepakt.

- a. De woningbouwproductie wordt versneld, de doelstellingen voor de sociale huursector worden opgeschroefd. Onorthodoxe maatregelen zijn nodig om met name de bureaucratie te bestrijden.

Gemeenten en woningbouwcorporaties moeten beter samenwerken. De positie van lokale overheden op de grondmarkt moet worden versterkt.

b. Starters dienen actief geholpen te worden bij de aankoop van hun huis. Bijvoorbeeld door hen fiscaal te helpen voor een eigen huis te sparen en door de voorwaarden van de Wet-Duivesteijn (Bevordering Eigen Woningbezit) te verbeteren.

c. Bij nieuwe hypotheekschulden wordt de hypotheekrenteaftrek van mensen in de allerhoogste inkomensgroep verminderd. Aan de belastingaftrek van rente op hypotheeklen die reeds zijn afgesloten, wordt vanzelfsprekend niet getornd. Mensen moeten op de overheid kunnen rekenen bij reeds aangegane langlopende verplichtingen.

d. Voor ouderen worden meer seniorenwoningen gebouwd, die zowel betaalbaar als bereikbaar moeten zijn. Bovendien wordt extra geld vrijgemaakt om meer kwaliteit te bieden in verzorgingshuizen.

e. In studentensteden geldt als voorwaarde bij de verlening van bouwvergunningen voor grote projecten dat een bepaald percentage van de bouwsom aan jongerenhuisvesting ten goede komt. Daarnaast wordt in alle gemeenten gestimuleerd dat er meer woningen voor jongeren komen.

f. Starters, ouderen en mensen met een kleine beurs kunnen een woning in kleine dorpen bijna niet betalen. Veel gemeenten bouwen op de beperkte in- en uitbreidingsmogelijkheden vooral duurere woningen en laten kansen liggen om voor starters te bouwen. Daar wil de PvdA een einde aan maken.

g. De Onroerend Zaak Belasting (OZB) wordt niet afgeschaft maar blijft behouden, omdat daarmee het beginsel van 'de sterkte schouders dragen de zwaarste lasten' wordt recht gedaan. Afschaffing zou bovendien betekenen dat de gemeenten hierdoor aanzienlijk zouden worden beperkt in het oplossen van hun eigen problemen.

h. Het systeem van individuele huursubsidie blijft gehandhaafd.

i. Financiële dienstverleners worden verplicht op het platteland en in de stadswijken een minimale dekking te garanderen van loketten waar burgers zonder kosten bij hun eigen geld kunnen komen.

5. Onderwijs, kunst en cultuur: het koesteren waard

Elke Nederlander moet goed onderwijs kunnen genieten. Dat is van groot belang om zijn of haar weg in de veelvormige maatschappij te kunnen vinden. Als sociaal-democraten proberen wij daarom gelijke kansen te realiseren op een manier die rekening houdt met die veelvormigheid en verschillen in talenten. Onze kenniseconomie kan niet zonder een goed opgeleide bevolking. Daarom dient onderwijs voor iedereen op goede, veilige en schone scholen toegankelijk en betaalbaar te zijn, en moet het belangrijke werk van onderwijzers en docenten worden gewaardeerd. Extra middelen voor het onderwijs zijn daarom onontbeerlijk. Kunst en cultuur zijn onmisbaar in onze samenleving. Zij stimuleren de creativiteit, nieuwsgierigheid en onderscheidingsvermogen. Bovendien vergroten kunst en cultuur de samenhang in de gemeenschap.

a. De mogelijkheden om kinderen voor- en vroegschoolse educatie (waaronder taalondersteuning) te bieden, worden uitgebreid. De brede school wordt gestimuleerd. De mogelijkheden voor opvoedingsondersteuning worden vergroot, onder meer door gebruik te maken van de deskundigheid van consultatiebureaus.

- b. In de huisvesting en de structuur van het onderwijs hoort de menselijke maat richtinggevend te zijn. Kinderen krijgen meer aandacht in een kleinere groep of door extra individuele ondersteuning.
- c. Iedere dag een docent voor de klas en een omgeving waar ouders, kinderen en leraren respectvol met elkaar omgaan, zijn voorwaarden voor een goede basisschool. Er komt meer geld voor onderwijshuisvesting.
- d. Voor tussen- en naschoolse opvang worden in het basisonderwijs voldoende voorwaarden gecreëerd.
- e. De mogelijkheden voor volwasseneneducatie worden vergroot.
- f. De samenleving heeft goede vakmensen nodig. Teveel leerlingen in het VMBO maken de school niet af. Dat moet met grote voortvarendheid worden bestreden. Niet door grootscheepse structuurwijzigingen, maar door een goede schoolbegeleidingsdienst, waardoor docenten worden ondersteund; door meer ruimte voor een tweesporenbeleid, waardoor leerlingen werk en school kunnen combineren; en door het algemeen vormend onderwijs niet doorslaggevend te laten zijn voor het verkrijgen van een vakdiploma. Geen leerling mag zonder diploma van school.
- g. Ook hoger onderwijs blijft betaalbaar en toegankelijk. De efficiencykorting op hogescholen en universiteiten wordt tenietgedaan en de barrières voor een internationale studie worden verder afgebroken. Voor het hoger onderwijs wordt stapsgewijs een terugbetalingsregeling van studieschulden ingevoerd naar rato van het inkomen na beëindiging van de studie ('academicbelasting').
- h. Samenleven leer je op school. Dat moet bijdragen aan een positief zelfbeeld en daardoor meer garanties geven op de ontwikkeling van een veilige maatschappij.
- i. Van de in de rijksbegroting gereserveerde uitgaven wordt 1% voor kunst en cultuur beschikbaar gesteld.
- j. Omdat kunst en cultuur mensen veel moois hebben te bieden, moet ieder kind daarvan kunnen leren genieten. Het is voor alle kinderen van groot belang dat instellingen als bijvoorbeeld muziekscholen en bibliotheken toegankelijk en betaalbaar zijn.
- k. Een pluriforme omroep en een pluriforme pers zijn van onschatbare waarde voor cultuur en democratie.

6. Behoud van open ruimte en natuur

De PvdA is voor het behoud van een schoon milieu en een rijke natuur. In ons dichtbevolkte land moet tevens voldoende ruimte zijn om aan de woningbehoefte te voorzien. Dit vereist krachtig overheidsoptreden om een duurzaam evenwicht tussen 'rood' (bebouwing) en 'groen' (natuur) mogelijk te maken.

- a. Voor de Waddenzee geldt het zwaarste natuurbeschermingsregime. In het Waddengebied zijn nieuwe mijnbouwactiviteiten uitgesloten.
- b. De bestaande kerncentrale in Borssele wordt gesloten. Opslag van kernafval in de bodem wordt afgewezen.
- c. Wij blijven ons inzetten voor duurzame economische ontwikkelingen met behoud van fiscale stimulansen ('ecotaks' en 'groen beleggen') voor milieuvriendelijk gedrag en schone technologie.
- d. De overheid bevordert energiebesparing en het gebruik (en in Nederland opwekken) van echte 'groene stroom'. Er komt een keurmerk voor 'echte groene stroom'.
- e. Het grote belang van milieubescherming vereist een minister van milieu.

- f. Er moet voldoende ruimte komen voor woningbouw. 'Groen' binnen en tussen de stedelijke gebieden wordt beschermd. Op het platteland moet er, mits dat binnen een gebiedsgewijze aanpak verantwoord is en in overleg met Rijk en Provincie, gebouwd kunnen worden voor eigen behoefte. Groen binnen en tussen stedelijke gebieden wordt beschermd en verder ontwikkeld.
- g. De PvdA is voor de invoering van een actief waterbeleid waarin rivierverruiming of beveiliging tegen hoogwater gecombineerd wordt met natuurontwikkeling. Hierin geldt een nationale verantwoordelijkheid ten aanzien van nationale waterwegen.
- h. Ingezet wordt op natuurontwikkeling door de realisering van de ecologische hoofdstructuur in Nederland en robuuste verbindingen waar het gaat om grensoverschrijdende natuurgebieden.
- i. Een economisch rendabele en verantwoord producerende landbouw is voor een leefbaar platteland onontbeerlijk. De overheid moet stimuleren dat de landbouw op dier- en milieuvriendelijke wijze gezonde producten voortbrengt.

7. Goede zorg voor iedereen

Iedereen heeft gelijke rechten op noodzakelijke zorg. De bevolking vergrijst en daardoor neemt de vraag naar zorg toe. De stijging van de gemiddelde leeftijd van de bevolking is geen probleem, maar een groot goed. De kosten die daaraan verbonden zijn, dragen wij in een beschaafde samenleving vanzelfsprekend met zijn allen.

- a. Iedereen moet toegang hebben tot de zorg die op dat moment nodig is. Er komt één nieuw breed basispakket, de Gepaste Zorgpolis, die alle noodzakelijke zorg bevat. De zorg is voor iedereen betaalbaar; de premie stijgt met het inkomen.
- b. Mensen kunnen de zorg kiezen die bij hen past; daartoe wordt het aanbod verruimd. De personeelsschaarste in de zorg wordt aangepakt door het aantal opleidingsplaatsen te vergroten, door de arbeidsvoorwaarden te verbeteren en de werkdruk te verminderen. Dit draagt bij aan een noodzakelijke opwaardering van het werk in de zorg.
- c. De wachtlijsten moeten worden weggewerkt. Het recht op gepaste zorg betekent boter bij de vis: voor het laten verdwijnen van de wachtlijsten wordt extra geld beschikbaar gesteld.
- d. De bureaucratie wordt met kracht bestreden, op het departement, bij de zorgverzekeraars en in de ziekenhuizen.
- e. Er is voldoende spreiding van goede zorg; basiszorg dient voor iedereen binnen een acceptabele afstand beschikbaar te zijn. Kleinere ziekenhuizen worden daarvoor in stand gehouden.

8. Meer democratie en minder bureaucratie in Nederland en Europa

Wij willen een overheid die de burgers serieus neemt en hen open, vriendelijk en dienstbaar tegemoet treedt. We willen een vertegenwoordigende democratie, waarin burgers naast het kiezen van volksvertegenwoordigers ook de mogelijkheid hebben bij belangrijke kwesties rechtstreekse invloed uit te oefenen. We willen een openbaar bestuur dat integer is; dat is een absolute voorwaarde voor het vertrouwen van de burgers in de politiek. Niet alleen in Nederland, maar ook in Europa.

Nederland

- a. Het correctief referendum wordt niet afgeschaft, maar in de grondwet verankerd.

- b. De herkomst van het geld van politieke partijen moet voor iedereen zichtbaar en controleerbaar worden gemaakt; een onafhankelijk controleorgaan ziet daarop toe.
- c. Het kiesstelsel wordt veranderd in een systeem met twee stemmen: één voor een landelijke lijst en één voor een regionale kandidaat.
- d. De positie van de Nationale Ombudsman wordt versterkt. Ieder kwartaal komt de Nationale Ombudsman naar de Tweede Kamer en bespreekt met het parlement de klachten van de burgers.
- e. De burgemeester wordt gekozen door de gemeenteraad.
- f. Wanneer verantwoordelijkheden voor het uitvoeren van rijksbeleid bij de gemeenten worden neergelegd, dan moeten gemeenten ook de instrumenten en de middelen ter beschikking hebben om dat beleid daadwerkelijk te kunnen uitvoeren.

Europa

- g. De democratie in de Europese Unie wordt bevorderd, onder andere door de burger direct te betrekken bij de beoordeling van de uitkomst van de Europese Conventie en door middel van een Europees Referendum.
- h. De Europese bureaucratie wordt met kracht bestreden. Nederland neemt hierbij het initiatief.
- i. De afbouw van de Europese landbouwsteun wordt door Nederland bevorderd, waarbij een deel van de vrijgekomen middelen ingezet wordt voor plattelandsontwikkeling.
- j. De voorzitter van de Europese Commissie wordt gekozen door het Europees Parlement.

9. Nederland: internationaal solidair

Internationale betrokkenheid en solidariteit zijn kenmerken van ons land. Het is ons verlicht nationaal belang om beide kenmerken te blijven uitdragen. Economisch en politiek zijn wij afhankelijk van het buitenland. Wij willen ook onze welvaart delen. Alleen op die wijze kan de wereld democratie, veiligheid, stabiliteit en ontwikkeling voor de nieuwe generaties garanderen. In Europa, maar ook daarbuiten.

- a. De gelden voor ontwikkelingssamenwerking moeten omhoog naar 1% van het Bruto Nationaal Product, teneinde de kansen op een menswaardig bestaan in ontwikkelingslanden te vergroten.
- b. In het buitenlands beleid wordt actief gestreefd naar het verlagen en afschaffen van handelsbarrières voor ontwikkelingslanden en naar een daarop gericht samenhangend beleid.
- c. De wereldhandel moet voldoen aan faire spelregels.
- d. Goedkope medicijnen moeten beschikbaar komen voor aids-patiënten in Afrika en andere ontwikkelingsregio's.
- e. Er komt een minister voor ontwikkelingssamenwerking.
- f. Nederland zet zich in om migratiebeleid hoog op de internationale agenda te zetten.
- g. Ons land levert een bijdrage aan internationale militaire vredesoperaties en de strijd tegen het terrorisme, mits door het internationaal recht gelegitimeerd en door de Verenigde Naties gesanctioneerd.
- h. De uitbreiding van de Europese Unie moet doorgaan. De nieuwe lidstaten moeten wél laten zien dat zij bereid en in staat zijn aan de afgesproken toelatingscriteria te voldoen. Een verenigd Europa is nodig voor stabiliteit en vrede. Het is ook nodig om grensoverschrijdende problemen als migratie, veiligheid, criminaliteit en milieu effectief aan te pakken. Het is bovendien een kans om meer groei en welvaart te garanderen, hier en in Oost-Europa.
- i. De internationaal erkende dag van de werknemer, 1 mei, wordt een vrije dag

10. Solide financiën en een gezonde economie

Solide overheidsfinanciën zijn essentieel voor een gezonde economie en voor het betaalbaar houden van voorzieningen. Dat betekent dat wij in economisch mindere tijden de tering naar de nering zullen zetten. Uitgangspunt blijft daarbij dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen en dat gestreefd wordt naar een gestage en voortdurende aflossing van de staatsschuld.

- a. Het begrotingsbeleid wordt zodanig geformuleerd dat de lange termijn doelstelling inzake de staatsschuld haalbaar blijft, terwijl het in economisch mindere tijden mogelijk is het financieringstekort tijdelijk op te laten lopen.
- b. Het 'kwartje van Kok' wordt gestort in een Fonds voor Leefbaarheid en Mobiliteit zodat de hogere mobiliteit de leefomgeving van de burger niet aantast maar versterkt. Belastingbetalers krijgen de zekerheid dat hun geld terechtkomt bij investeringen in bereikbare steden, betaalbaar stads- en streekvervoer, goede spoorstations met bijbehorende stedelijke ontwikkeling, moderne methoden van filebestrijding, vermindering van het aantal verkeersslachtoffers, betere inpassing van infrastructurele projecten in natuur en landschap, gerichte natuuraankopen en een aantal zeer gewenste infrastructurele ontwikkelingen zoals de ondertunneling van de A2 bij Maastricht, de Hanzespoorlijn en de spoortunnel Delft.
- c. Er moeten meer investeringen in onderzoek komen om de Nederlandse kenniseconomie op peil te houden. Nederland moet zijn positie in de kopgroep van landen met uitstekende ICT-voorzieningen vasthouden.